

LUPTA CONTRA OPONEȚILOR POLITICI PRIN MĂSURI SPECIALE DE INVESTIGAȚII

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,

șef adjunct al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

This article is about the theories and conceptions of the struggle against political opponents through special investigative activities, its particularities, sizes and dangers. The aim is defamation political opponents, affecting their image. There is also analyses related of ways to limit the political opponents into a democratic country, as Republic of Moldova and sanctions which are used if it is not respected.

Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova a trecut prin diferite perioade dificile, însoțite de contradicții dintre cele trei puteri ale statului: legislativă, executivă și judecătorească, precum și prin procese negative în sfera politică, economică și socială a vieții societății. Radical, oare s-a schimbat situația în ultimii ani? Estimările recente ale dezvoltării societății ne demonstrează că unii factori negativi relațai nu sunt deznădăcinați totalmente. Aceasta se datorează unui mecanism slab de control juridic, nepotrivirii actelor normative, nivelului scăzut al activității unor funcționari publici din diferite autorități publice de stat.

Dinamica fenomenului infracțional din ultimii ani și eforturile instituțiilor statului și ale societății civile de a-i face față într-o manieră coerentă și eficace impune realizarea unei strategii naționale de prevenire și combatere a criminalității. Noile evoluții contemporane demonstrează pericolul criminalității pentru dezvoltarea socială, dreptul cetățenilor de a trăi în securitate și, ca o consecință, elaborarea unei noi lupte pe termen lung pentru a evita mersul spre o societate terorizată.

Traversăm o perioadă în care, la marile flageluri sociale cunoscute – corupția, sărăcia, șomajul, drogurile, alcoolismul – se adaugă terorismul, crima organizată, criminalitatea politică, precum și factori subtili ca abuzurile, discriminările, absența controlului, promovarea violenței prin mass-media. Politica este tot mai mult asociată cu ceva rău, fiind opusă binelui comun, ale cărei rădăcini au fost moștenite încă de pe timpurile sovietice.

Criminalitatea politică a guvernării comuniste a devenit un fenomen complex care a afectat și afectează nu numai ordinea de drept, ci

însăși siguranța națională, care se realizează prin ignorarea și prin interpretarea falsă a legii, făcându-se o confuzie voită între limitele licitului și ale ilicitului. Pericolul generat de această situație este unul major, chiar dacă datorită unor interese imediate se încearcă minimalizarea sa.

Concurența politică, inspirată încă din timpurile sovietice de utilizarea datelor, informațiilor în sine, ajunge să fie privită ca o armă foarte valoroasă, în mod paradoxal una imaterială, care poate ajuta în mod decisiv la impunerea voinței proprii într-un conflict. Războiul, mai ales cel de succes, nu a putut fi purtat niciodată fără o minimă cunoaștere a adversarului, și de aceea spionajul este vechi de când lumea. Statele, instituțiile și indivizii încearcă să-și mărească și protejeze propria bază de informații paralel cu încercarea de a o limita pe cea a adversarului.

Pe timpul Imperiului Sovietic, scopul partidelor era controlul resurselor pentru a alimenta o oligarhie. Din acest considerent sunt importante posturile-cheie care permit accesul la resurse economice (sectorul economic). Controlul instituțiilor de forță este important, de asemenea, dar pentru alte scopuri: pentru lupta politică, cum ar fi accesul la informații pentru a șantaja concurenții în perioade electorale sau pentru a utiliza instituțiile de forță ca bătă contra oponentilor politici.

Dacă războiul militar are un început și un sfârșit, lupta politică, precum și materia, are un început dar este infinită. În era modernă, războaiele nu se mai poartă și se câștigă pe frontul clasic de luptă, în plan fizic, ci pe planul informațional. Războiul informațional vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar, nu doar pentru a le distruge sau paraliza, ci mai ales pentru a le influența procesele decizionale.

Odată cu scandalul Wikileaks, legiunile de hackeri s-au mobilizat, demolând site-uri ca PayPal sau Amazon, în numele democrației și libertății de expresie. Anonimii din spatele computerelor joacă astăzi un rol esențial în războaiele informatice și oricine are destule cunoștințe de programare se poate alia cauzelor globale.

Nu și în ultimul rând „arma” în asemenea război se prezintă activitatea specială de investigații¹, experiența de aplicare a căreia deseori ne semnalează nedefinitivarea unor norme aparte din lege, necoordonarea acestora cu legislația penală, procesual-penală, fapt ce influențează negativ rezultatele luptei cu criminalitatea, eficiența activității subdiviziunilor operative ale organelor competente și celor de urmărire penală în direcția depistării, contracarării, anchetării, descoperirii și prevenirii infracțiunilor, precum și în căutarea criminalilor.

În ultimul timp s-a observat o dezvoltare vizibilă a procesului de

¹ În continuare – ASI.

reglementare a activității speciale de investigații, de multe ori aceasta este făcută spontan, neluându-se în considerare „lecțiile de istorie” și concluziile privind greșelile și confuziile, pe de o parte, și performanțele, succesele din trecut, pe de altă parte. La începutul secolului XXI, sub presiunea progresului tehnico-științific, activitatea specială de investigații folosește tot mai activ tehnologiile informaționale pentru colectarea, analiza și păstrarea informațiilor confidențiale despre persoanele și faptele ce prezintă interes pentru recunoaștere, contrarecunoaștere și urmărire informativă.

Esența activității speciale de investigații constă în stabilirea adevărului. Cu alte cuvinte, cu ajutorul activității speciale de investigații, nu prin mijloace procesual-penale, ci prin procedee de drept juridice, neîncălcându-se drepturile omului, prin metode secrete (ascunse) și publice se stabilesc vinovații comiterii faptei ilicite, se reconstituie tabloul evenimentelor criminale, sunt elucidate căile posibile de obținere a probelor acestei infracțiuni.

Conform art. 19 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, „Orice om are dreptul la libertatea de a avea opinii fără imixtiuni din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspunde la informații și idei prin orice mijloace independent de frontierele de stat”. La acest postulat se referă și prevederile art. 4, alin. (1) al Legii privind activitatea specială de investigații: „Orice persoană supusă măsurii speciale de investigații are dreptul să fie informată, după efectuarea acesteia, de către procuror sau de către judecătorul de instrucție care a autorizat măsura dacă aceasta nu a atras dispunerea unei alte măsuri speciale de investigații”.

Măsurile speciale de investigații reprezintă forma concretă de îndeplinire a activității speciale de investigații de către persoanele împuternicite în temeiul și consecutivitatea prevăzute de legislație. Întărirea legislativă a măsurilor speciale de investigații, stabilirea listei exhaustive² a acestora nu numai asigură respectarea drepturilor și libertăților persoanei în timpul desfășurării activității speciale de investigații, dar și determină legalitatea acțiunilor subiecților acestei activități, deosebește acțiunile lor de alte fapte pasibile de pedeapsă penală, prin aceasta fiind asigurată legalitatea măsurilor speciale de investigații.

Respectarea legii este criteriul suprem al democrației și garanția funcționării ei, iar fiecare acord volitiv al ofițerilor de investigații exprimat și materializat prin realizarea măsurilor speciale de investigații ar trebui să parcurgă obligatoriu câteva „filtre”, cu alte cuvinte, o măsură

---

² Legea RM nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, art. 18, alin. (2).

specială de investigații va avea loc numai în cazurile în care:

- este înfăptuită în scopul legal (art. 4 alin. (3) Legea privind „ASI”);

- să exercită numai de subiecți special desemnați legislativ (art. 6, alin. (2) Legea privind „ASI”) și numai în vederea;

- sunt prezente temeiurile reglementate în mod legislativ (art. 19 Legea privind „ASI”);

- se autorizează respectiv (art. 18, Legea privind „ASI”): 1) judecătorul de instrucție, la demersul procurorului; 2) cu autorizarea procurorului; 3) autorizarea conducătorului subdiviziunii specializate;

- cu respectarea perioadei de dispunere (art. 20, alin. (7), (8), (9) Legea privind „ASI”).

Acestea sunt rigorile legale, dar în realitate procesul exercitării acestora uneori este cu totul altul.

Din păcate, suntem cu toții martori cum ASI s-a focalizat pe preocupările legate de modul în care mediul politic și criminalitatea afectează etica și justiția socială, binele cetățeanului. Dincolo de recomandări foarte limitate, ASI implică apelul la o schimbare de mentalități. Actualmente datele colectate prin intermediul ASI pot schimba, denatura nu numai faptele recunoscute ci și opinia publică, gândirea omenească și aprecierea reală a obiectivității firești. În schimb, ea funcționează ca o rețea liberă și informală, care converge atunci când este convenabil și se angajează într-o gamă diversă de activități politice defectuoase. Discreditarea ideii binelui și a moralei au conferit ASI rolul de catalizator în practica politică la care s-au adăugat procedee și tehnici tot mai sofisticate, pe lângă viclenie, forță sau violență.

Interceptările și înregistrările comunicărilor și imaginilor, monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice, documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice și celelalte măsuri speciale de investigații moștenite din fosta URSS, pe lângă scopul lor nobil – identificarea și documentarea faptelor infracționale –, înglobează și niște scopuri suplimentare cu un efect demoralizator: încălcarea drepturilor și libertăților constituționale.

În acest raport dintre aceste două direcții de aplicare, ASI își găsește într-un fel justificarea prin percepția raportului dintre scop și mijloace. În acest sens este bine cunoscută afirmația lui Nicolo Machiavelli potrivit căruia „scopul scuză mijloacele”. Adică apariția unei informații criminogene despre faptele unui demnitar de stat, indiferent de sursa de proveniență a lor, creează desigur opinii negative despre „obrazul” camuflat al său. Informația în cauză, difuzată în societate, provoacă deranj, discordanță politică, schimbarea încrederii populației în demnitar și, ca

urmare, scoaterea acestui concurent de pe arena politică. Nu degeaba se spune că „un concurent mort este cel mai bun concurent”. Dar este și reversul medaliei, care se prezintă într-un alt mod și creează întrebări suplimentare, și anume:

– de ce datele culese prin intermediul activității speciale de investigații sunt păstrate un timp îndelungat (un an, doi, cinci) și numai la un moment „potrivit” se prezintă publicului?

– de ce după apariția acestor „filmulețe” nimănui nu-i pasă de legalitatea provenienței lor?

– și de ce informația cu caracter criminal despre un concurent politic se prezintă numai atunci când deja ultimul nu este convenabil? Oare acest fapt nu se prezintă ca o favorizare a unei activități infracționale și de ce nu tăinuirea unui infractor; ca trafic de influență sau chiar abuzul de sau excesul de putere.

Tăinuirea oricărei fapte cu un caracter criminal, devenită cunoscută organelor de urmărire penală prin exercitarea activității speciale de investigații, înaintează o axiomă care se referă la scopurile legislației naționale actuale în domeniile procesului penal, judiciar și, nu în ultimul rând, politic, care se prezintă astfel: Republica Moldova este încă marcată de consecințele managementului defectuos al regimului postsovietic și al procesului tranziției, care a condus la diminuarea autorității și eficienței instituțiilor statului și a afectat coeziunea civică și echilibrul social.

Concluzii

Evident, politica de pe timpurile sovietice își desfășura propriile campanii și chiar războaie informaționale reciproce, utilizând în asemenea scopuri și activitatea organelor de stat în domeniul activității speciale de investigații, factor care determină amploarea campaniilor. În același timp, războaiele informaționale ale clasei politice au drept pilon de bază exploatarea anume a acestui domeniu. Impactul negativ este că în ansamblu atât partidul de guvernământ, cât și formațiunile de opoziție îi sugerează opiniei publice că, de fapt, toată clasa politică din RSSM este defectuoasă. Pericolul generat de această situație este unul major, chiar dacă din cauza unor interese imediate se încearcă actualmente minimizarea sa.

În vederea evitării acestor nereguli pe viitor menirea, ASI ar trebui să fie nu căutarea materialului compromițător contra unui individ, ci identificarea faptei comise de acesta care întrunește semnele constitutive ale unei norme juridico-penale prevăzute de partea specială a actualului Cod penal al RM. Pornind de la aceste postulate, dorim să venim cu un șir de propuneri, care, sperăm, vor fi luate în considerare pentru adopta-

rea rezoluției acestei conferințe:

– ASI, după metodologia de exercitare, trebuie să fie una onestă și una corectă, fără atacuri la persoane și fără tehnici murdare de denigrare a oponentilor politici”;

– toate măsurile speciale de investigații trebuie să respecte drepturile fundamentale;

– deciziile cu privire la exercitarea măsurilor speciale de investigații trebuie susținute de dovezi materiale clare, trebuie să fie proporționale cu infracțiunea și luate la nivel local, național sau european, după caz.

– ASI trebuie să rămână o măsură la care să se recurgă doar în ultimă instanță.

„Orice informație, orice probă care au fost acumulate cu încălcarea drepturilor și libertăților omului sunt nule și se consideră inexistente”³. Respectând această axiomă, putem spune că „O societate unde se reînnoadă comunicarea, unde constrângerile rămân suple, unde omul este luat constant în considerare, va refuza violența. Refuzând această sfidare, se va naște o lume nu fără violență, dar mai liniștită”⁴.

³ Art. 4, alin. (3) Legea RM nr. 59 din 29.03.2012 privind ASI.

⁴ *Răspuns violenței*, tomul 1, Presses Pocket, Paris, 1977, p. 222.